

Я.А. БЕБЕШКО
Інститут цукрових буряків УААН

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СТЕВІЇ

У статті розглядаються питання економічної ефективності виробництва стевії з використанням екологічно чистих прогресивних технологій, що дозволить збільшити обсяги виробництва конкурентоспроможних вітчизняних замінників цукру.

Аналіз ринку замінників цукру України свідчить, що на сьогодні на ньому представлені переважно імпортні товари, або товари, які вироблені в Україні з іноземної сировини: переважно штучні високоінтенсивні хімічні підсолоджувачі (сахарин, аспартам, ацесульфат К, цикламат), їх суміші, а також цукрові етилові спирти (ксиліт, сорбіт тощо), які використовуються у якості харчових добавок. Разом з тим слід відзначити, що протягом останніх років спостерігається підвищення попиту споживачів на низькокалорійні підсолоджувачі природного походження, зокрема, на вітчизняну стевію та продукти її переробки, які поступово витісняють імпортні хімічні цукрозамінники з українського ринку. За оцінками українських компаній-виробників продукції зі стевії, в 2002 р. обсяги реалізації товарів різного ступеня переробки (від сухого листя до сірого екстракту та йогуртів з використанням стевії¹) збільшились щонайменше втричі порівняно з 2001 р. Це обумовлюється такими основними факторами:

- високою конкурентоспроможністю стевії, виробленої в Україні, як за ціною, яка в середньому на 10-15 % нижча за хімічні підсолоджувачі та імпортну стевію, так і за смаковими властивостями, що переважають сорти цієї рослини, які завозяться на сьогодні з Китаю, В'єтнаму, країн Латинської Америки тощо;
- зміною смаків людей, які вимушені виключити зі свого раціону звичайний цукор¹ [1,2] або намагаються дотримуватись норм здорового харчування, на користь продуктів, які мають натуральне походження, нешкідливі для здоров'я та вироблені з використанням екологічно чистих технологій [3];

¹ За даними Світової організації охорони здоров'я, на сьогодні в Україні загальна кількість діабетиків та людей, які страждають від ожиріння, складає близько 4 млн. чол.

безпечністю вживання української стевії в якості лікувального та профілактичного засобу, що підтверджена результатами клінічних досліджень, проведених українськими лікарями.

Аналіз свідчить, що на сьогодні обсяги реалізації стевії в Україні обмежені лише об'ємами виробництва сировини, тому подальше задоволення попиту на цю культуру не можливе без подальшого розширення площ посадки стевії та налагодження її промислового виробництва на території нашої держави. Це обумовлює необхідність наукового обґрунтування широкого кола питань, пов'язаних з виробництвом стевії в Україні, зокрема, економічної ефективності виробництва цієї культури з використанням екологічно чистих прогресивних технологій.

Вибір посадкових площ вирощування стевії зумовлений особливостями природно-кліматичних зон України та близькістю до дешевих ресурсів, особливо води для іригації та електроенергії. За ґрунтово-кліматичними умовами виробництво стевії в Україні можливе лише в окремих районах АР Крим, Закарпатської та Тернопільської областей. Однак, на сьогодні майже весь обсяг виробництва стевії припадає на АР Крим, де в 2003 р. планується розширити площі до 50 га з метою отримання 60-70 т сухого листя.

Особливостями існуючої технології виробництва стевії в Україні є розмноження посадкового матеріалу методом прямого живцювання [4] з подальшою посадкою, доглядом та збиранням з використанням переважно ручної праці за відсутності спеціальних машин та механізмів, що обумовлено такими факторами:

- неможливістю на сьогодні отримати насіння стевії високої схожості та в достатній кількості для промислового виробництва культури;
- економічною ефективністю розмноження стевії шляхом прямого живцювання порівняно з методом культури тканини *in vitro* (табл.);
- відсутністю розробок спеціальних машин та механізмів для індустріального виробництва стевії;
- існуючим на сьогодні низьким рівнем оплати праці сільськогосподарських робітників, коли виробнику економічно вигідніше використовувати дешеву ручну працю, аніж механізовану.

На основі технологічних карт розроблені нормативи по статтях витрат на виробництво стевії (табл.).

Як свідчать дані табл., технологія виробництва стевії з використанням методу підготовки посадкового матеріалу *in vitro* є більш витратною, що пов'язано з необхідністю утримання спеціальної лабораторії. Водночас метод прямого живцювання потребує утримання лише теплиці для зберігання та розмноження розсади, що відповідно дешевше.

Виходячи з викладеного, вдосконалення технології виробництва стевої на території України можливе за рахунок:

виращування придатного до промислового виробництва насіння стевої, що дозволить суттєво змінити технологію її виробництва та знизити собівартість на 35-40%;

підвищення рівня механізації технологічних процесів шляхом розробки (переобладнання) та впровадження спеціальних посадкових та збиральних машин, а також пристроїв з видалення бур'янів в міжряддях, вдосконалення методів відділення листя від стебла тощо; розробки технології збору двох урожаїв листя стевої на рік, а також підвищення ступеня безвідходності виробництва.

Таблиця.

Ефективність виробництва стевої (нормативна)

Статті витрат	Витрати на повний цикл виробництва стевої з підготовкою посадкового матеріалу методом			
	прямого живцювання		in vitro	
	грн./га	%	грн./га	%
Оплата праці	4881	50,5	6587	52,6
Пальне	548	5,7	487	3,9
Амортизація	281	2,9	259	2,1
Поточний ремонт	410	4,2	388	3,1
Мінеральні добрива	1440	14,9	1440	11,5
Органічні добрива	240	2,5	240	1,9
Отрутохімікати	487	5,1	487	3,9
Інші витрати	497	5,1	1483	11,8
Накладні витрати	878	9,1	1137	9,2
<i>Разом:</i>	9662	100	12508	100
Врожайність сухого листя, т/га	1,2		1,2	
Собівартість сухого листя, грн./т	7800		10423	

Враховуючи сучасний стан промислового виробництва стевої в Україні, серед пріоритетних напрямів його вдосконалення та створення сприятливих умов подальшого розвитку можна виділити:

забезпечення ефективної співпраці між підприємствами-виробниками стевії та науково-дослідними інститутами з метою створення єдиного сектору виробництва стевії в АПК;

опрацювання можливості надання підприємствам-виробникам стевії державного замовлення від зацікавлених міністерств (Міністерства охорони здоров'я, Міністерства харчової промисловості тощо) на виготовлення сировини в об'ємах, необхідних для забезпечення потреб найбільш соціально незахищених груп споживачів;

- опрацювання можливості державного фінансування наукових робіт зі створення високоякісного насіння стевії, придатного до промислового виробництва культури;
- розробка ефективних систем ціноутворення на продукцію різного ступеня обробки сухого листя стевії з метою розширення ринків збуту стевії та продуктів її переробки як на території України, так і за кордоном.
- забезпечення з боку держави умов економічної конкуренції на ринку стевії, запобігання зловживанню монопольним становищем підприємств.

Успішна реалізація зазначених шляхів дозволить суттєво знизити собівартість виробництва стевії, підвищити прибутковість та рентабельність діяльності підприємств - виробників стевії. Це, в свою чергу, сприятиме оптимізації виробництва вітчизняної стевії, що дозволить підвищити її обсяги виробництва та конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на міжнародних ринках заміників цукру, зокрема в країнах СНД.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. WHO Ad Hoc Diabetes Reporting Group. Diabetes Care, 2000, 16:157-177.
2. Зубенко В.Ф. Научное обеспечение новой отрасли агропромышленного комплекса//Введение в культуру стевии - источника низкокалорийного заменителя сахара. - К.: ВНИС. - 1990. - С. 3-5.
3. Хагедорн Л.Ф. Помощь Нидерландов в создании потенциала в развивающихся странах // Труды Глобального форума ФАО/ВОЗ по вопросам регулирования безопасности пищевых продуктов - Марракеш (Марокко) - 2002. - С. 2-3.
4. Чудновский Б.Д., Запольский О.Ю. Способы выращивания рассады стевии из материала, полученного in vitro // Введение в культуру стевии - источника низкокалорийного заменителя сахара. - К.: ВНИС, - 1990. - С. 9-13.

Аннотация

УДК 633.63:631.171

Экономическая эффективность производства стевии

Я.А. Бебешко

В статье рассматриваются вопросы экономической эффективности производства стевии с использованием экологично чистых прогрессивных технологий, что позволит увеличить объемы производства конкурентоспособных отечественных заменителей сахара.

Annotation

UDC 633.63:631.171

Economic efficiency of stevia production

Y. Bebeshko

The article deals with questions of economical efficiency of stevia production with the use of ecologically safe progressive technologies which allows to increase volumes of productions of home produced competitive sygar substitutes.